

RÖRELSER

Titel
Rörelser

Produktionsland
Sverige, 2025

Målgrupp
Åk 7 - gymnasiet

Teman
Minoriteter, historia,
religiösa sekter

Ämne
Språk / meänkieli, Religion,
Historia, Geografi, Psykologi

Längd
108 minuter

Dialogspråk
Meänkieli, Finska, Svenska

Undertexter
Svenska

Regi
Jon Blåhed

Svensk distribution
TriArt Film

Filmbokning
skolbio@triart.se

Jon Blåheds **Rörelser** är den första långfilmen där meänkieli är huvudspråk. Den är inspirerad av händelserna kring den extatiska Korpelarörelsen som levde ett intensivt liv mellan 1930-1939 i Tornedalen. En film om tro, misstro och kampen mot kolonialt förtryck för att bevara sin särart.

OM HANDLENINGEN

Film är ett mångfacetterat pedagogiskt verktyg där våra filmhandledningar är gjorda för att ledsaga dig som lärare. Åldersrekommendationen, som här sträcker sig från åk 7 till och med gymnasiet, är just en rekommendation. Du känner dina elever bäst och vet vad som kan vara relevant för dem. Du kan välja att ta upp ett eller flera teman. Viga lite mer tid åt fördjupning knutet till någon av frågeställningarna, eller djupstudera aspekter som exempelvis filmens form. Förbered gärna genom att se filmens trailer och slå upp några viktiga begrepp som finns i punkterna nedan. För fördjupning finns några länkar i slutet av handledningen.

FILMEN OCH LÄROPLANEN

Skolan ansvarar för att varje elev ska få kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia.

Eleverna ska även ges ”förståelse för och kännedom om att det finns särskild lagstiftning för att skydda de nationella minoriteternas möjligheter att bevara och utveckla sina språk och kulturer”. **Rörelser** kan fungera som utgångspunkt för att undervisa om gruppen tornedalingar och sverigefinnar i enlighet med läroplanens mål. Genom filmens historiska, geografiska och samhällliga perspektiv kan den uppfylla skolans mål som enligt läroplanen är att ”medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor även utanför den närmaste gruppen”. Filmens specifika tema kan även knytas till ämnen som religion, psykologi och filosofi.

Begrepp att ha med sig inför filmen:

- Laestadianism
- Korpelärelsen
- Herman Lundborg
- Rasbiologiska institutet
- Meänkieli

HANDLING

I Meänmaa – Tornedalen - är människorna djupt troende, de flesta är laestadianer, och kyrkan utgör en given samlingsplats. När den karismatiske predikanten Toivo Korpela kommer till byn sent 20-tal och predikar alternativa tolkningar av Bibeln sätts tillvaron i gungning. Många ser honom som en slags befriare till skillnad mot den förtryckande svenska övermakten och är beredda att följa hans lära. Rakel är lärarinna i byn och lever med maken Teodor och hans lilla dotter Elsa. Hon har inte kunnat få egna barn. Medan hon är lite skeptisk mot Korpelas idéer är Teodor entusiastisk och ser en ny tid komma bortom den dömande kyrkan.

Folk sköter sina sysslor. Kvinnorna sina, och männen sina. Ibland med en del brännvin innanför västen. Korpela tvingas bort av kyrkan och tänker lämna byn men Teodor övertalar honom att stanna för att hålla möte hemma hos honom och Rakel. Efter ett sista möte lämnar Korpela till Teodors besvikelse som själv börjar utforska bibeln och vägrar följa med till den vanliga kyrkan. Han håller dessutom inte med om deras bibelöversättning som han anser är en 'styggelse'.

Storbyns handelsman Hannes dyker upp och berättar om en uppenbarelse han har haft. Tillsammans ser Teodor och han sig som utvalda, de enda som hört och förstått Guds ord. Nu är det deras uppdrag att leda församlingen. De talar om att den yttersta dagen är i annalkande. Valdemar och Jorinda är några av dem som ser fram emot den nya rörelsen. Elsa funderar på om den yttersta dagen kanske gör att hon inte behöver gå i skolan längre. Rakel ber och håller fast sin barnatro och känner att Teodor är

ute på farliga vägar. Det talas om en kristallark som inom åtta veckor ska föra iväg 666 troende personer vidare till Palestina. Några i församlingen rycks med och kännersig utsedda. Korpela som har begett sig till Finland har å sin sida tagit avstånd från det han tidigare predikat men Teodor och Hannes driver sin tes om att undergången är nära och alla bör förbereda sig.

Till skolan där de finsk- och meänkielitalande eleverna måste lära sig svenska kommer Herman Lundborg från Rasbiologiska Institutet för att 'forska' lite på barnen. Teodor dyker upp och är upprörd och säger åt barnen att lämna klassrummet. Rakel känner sig förödmjukad och undrar om Teodor verkligen tror på sina egna profetior. Absolut, svarar han. Hon slår då sönder deras porslin eftersom det inte behövs längre.

De trogna samlas i ett bönehus för att i extas möta undergången. Polisen har samlats utanför och Hannes, som nu kallar sig Aron, grips. Teodor kallas ut och blir även han

gripen medan han utropar sig till martyr. Han tas in på mentalsjukhus. De som fortfarande tror samlas på den frusna sjön blickande mot skyn för att invänta arken. Någon ark kommer inte och människorna återgår till sina arbeten. Rakel flyr till sina föräldrar tillsammans med Elsa.

Rörelsen håller igång genom Tyra Viola och några andra ihärdiga övertygade medan andra går vidare med sina liv. Rakel och Elsa återvänder hem där de återförenas med Teodor som släppts från sjukhuset. Valdemar och Jorinda har nu flyttat in och ska hjälpa till med hushållet. Teodor är än mer övertygad om att Gud talar endast genom honom. Han börjar också praktisera ett utsvävande liv där han dricker och är otrogen mot Rakel. Han ser ingen synd eller skam i det. Han är ju mer eller mindre Herren själv.

Rakel oroar sig för att han håller på att tappa förståndet. Han genomför bisarra reningsritualer, har sex med de unga kvinnorna i församlingen och dricker sprit. Efter begravningen av en ung man som drunknat i älven hålls det gravöl, eller snarare en fest.

En dotter till ett par i grannbyn vill prova en gunga Teodor just satt upp. Den sitter för högt och när hon ramlar fastnar hon med halsen i repet och kvävs till döds.

Tragedin får polisen att inkalla Teodor på förhör där de undrar varför han drivit fram den religiösa rörelsen. Han svarar att han ville frigöra människorna i Meänmaa. Rakel stannar på gården tillsammans med Valdemar, Jorinda och Elsa medan Teodor fängslas. När Tyra Viola dyker upp och vill väcka glöd i rörelsen kör Rakel henne på porten. Ovanför dem flyger krigsplan som signalerar att det andra världskriget står på tröskeln.

TRO OCH MISSTRO

Människorna i Meänmaa förenas i en stark gudstro och av kyrkan som en samlande punkt. Många erkänner sig till Læstadianismen medan andra till den officiella lutherska svenska kyrkan. När predikanten Korpela kommer dyker upp planteras nya idéer som utmanar de gamla.

- I filmen talar man om att man är læstadian. Ta reda på lite mer om vad den specifika väckelserörelsen inom den lutherska kyrkan innebar.
- Hur skiljer sig gudstjänsterna i den officiella kyrkobyggnaden åt mot dem som byborna själva håller?
- Varför tror ni just den gudstron kunde bli så stark bland människorna i den här miljön och under den här tiden?
- Hur utmanar Korpela deras traditionella syn på Gud och Bibeln? Vad verkar lockande för dem?
- Teodor är en av dem som starkast tar till sig de nya idéerna. Hur ser han på den traditionella svenska kyrkan? Varför vägrar han att gå till byns officiella kyrka?
- Rakel håller fast vid sin tro hon har innan Korpela gör entré. Hur ser hennes tro ut? Hur talar hon till Gud och hur visar filmen bildmässigt och på ett symboliskt plan hennes tankar?
- Hur blir tron på det rätta en konflikt mellan henne och hennes make Teodor?
- I slutet av arton- och början av nittonhundratalet växte många andra s k frikyrkor och väckelserörelser fram. Vilka känner ni till? Ta reda på mer om vilka som finns kvar idag.

SEKTERISM

Korpelarörelsen var aktiv i Tornedalsregionen mellan 1930 och 1939. Filmen beskriver en rörelse som tar fart och tar en vändning med förskräckelse när en av byns invånare övertar Korpelas roll som predikant och gör det till sitt uppdrag att leda människorna.

- När Korpela lämnar byn och reser till Finland tar Teodor hans plats som självutnämnd predikant. Hur ser hans utveckling från den som lyssnar till den som predikar ut?
- Vad är det för slags religiös ideologi som han predikar?
- Hur reagerar människor runt honom? Hur tar sig själva rörelsen uttryck i ritualer, massbön och nya dogmer?
- Rörelsen antar alltmer formen av en sekt. Fundera över vilka steg som tas för att normalisera ett levnadssätt som först verkar otänkbart. Vilka människor lockas, vilka hamnar i kläm, kränks och utnyttjas? Vilka idéer framstår som destruktiva?
- Ofta arbetar en sekt eller dess ledare med att servera en enkel sanning som ska lös alla problem. Man arbetar med bekräftelse, kärlek och isolering. Hur kan de olika stegen tillämpas på händelserna i filmen? Hur kan en sektgemenskap skapa ett positivt sammanhang?
- Hur utvecklas relationen mellan Rakel och styvdottern Elsa under de dramatiska händelsernas gång?

- Sekter har kommit och gått i alla tider. I Sverige räknar man med att det finns ett hundratal religiösa sekter. Och begreppet sekt kan ha en relativt bred betydelse. Undergångssekter liksom filmens domedagssekt har även de uppkommit och försvunnit. Ibland med katastrofala konsekvenser. Heaven's Gate och Folkets tempel var några där flera människor begick kollektiva självmord. Känner ni till några religiös, eller ideologiskt drivna sekter?
- Populärkulturen har ofta använt sig av sekten som en dramaturgisk motor i filmer och dokumentärer. I Sverige är händelserna i Knutby ett exempel. Varför är det kittlande med sekten som fenomen och drivkrafterna som styr?
- Filmen belyser inte bara det religiösa förtrycket utan även hur tornedalsfinnar var en grupp som var av intresse för rasbiologiska institutet. I filmen kommer dess grundare Herman Lundborg på besök i skolan där Rakel är lärare. Vad händer i den scenen? Vad skulle han utföra för forskning? Ta reda på hur han skulle använda sin forskning.
- Att filmens dialog till största delen är på meänkieli är unikt för en långfilm. Meänkieli som är ett av våra minoritetsspråk har flera variationer och man räknar med att ca 75 000 personer, helt eller delvis, förstår eller talar meänkieli. Ta reda på lite mer om meänkieli. Var har det talats geografiskt? Vad är det för slags språk?

VARKEN FINNE ELLER SVENSK, VI ÄR VÅRA EGNA

I filmens inledning läser vi att på 1930-talet ansåg 94 % av befolkningen i Tornedalen att finska var deras modersmål. Hälften förstod inte ens svenska. Filmen vars dialog till största del är på meänkieli skildrar några av de människor som förtrycktes både religiöst och kulturellt av svenska staten. De blev också utsatta för 'forskning' av utsända från rasbiologiska institutet som reste genom Sverige för att kartlägga olika minoriteter.

- Vi är inte svenskar vi är inte finnar, vi är våra egna, utropar den kraftfulla Tyra Viola. Hur märker man att människorna slits mellan den identitet som de själva känner gentemot den som förväntas uppifrån?
- Teodor hyser ett hat och en misstro mot dem som han kallar 'de fina herrarna'. Vilka menar han att det är? Varför hatar han dem?

- Meänkieli är egentligen sammansatt av två ord "vårt och språk". Identitet hör ihop med språk, och språk hänger ihop med kultur och makten över vår tillvaro. Varför är det viktigt att bibehålla språk även om de talas av få människor?
- Meänkieli blev erkänt som minoritetsspråk i Sverige år 2000. Vilka är våra andra minoritetsspråk?
- Om ni själva behärskar något av minoritetsspråken. Vad betyder det för er? Hur gör ni för att hålla liv i det?

Sedan meänkieli blev etablerat som ett minoritetsspråk har också kulturen fått ett lyft med flera nya identitetsmarkörer. Tornedalingarna har sedan 2007 en egen flagga och från och med 2015 en egen dag, 15 juli, i Svenska Akademiens kalender. Det arbetas även med att etablera ett gemensamt skriftspråk för meänkieli som hittills endast varit ett talat språk.

- Hur ser Tornedalsflaggan ut?

- Samiska har fått en lite större plats i medierna och inom den bredare kulturen. Blivit mer synliga för en större publik. Meänkieli är det inte lika bekant. Men musikduon Hooja använder sig exempelvis av inslag på meänkieli i sina låttexter. Känner ni till några andra inom populärkulturen som använder sig av språket?

SVERIGE – DÅ OCH NU

Rörelser är inspirerad av romanen *Dagning; röd!* av Bengt Pohjanen som i sin tur bygger på verkliga händelser i 30-talets Tornedalen. Pohjanen har även hjälpt till med översättningen av dialogen till meänkieli efter som regissören Jon Blåhed inte själv talar språket. Han är född i Gällivare men har vuxit upp i Tärendö och har som många tornedalingar både en svensk och finsk sida och har haft språket omkring sig. Och han har brunnit för uppgiften att förmedla en film på just meänkieli. Under inspelningen fanns också en meänkieli-coach som länk mellan skådespelare och regissör.

- Rörelser utspelar sig i en historisk kontext och skildrar livet för människor i ett särskilt område i Sverige. Den berättar om sin tid och hur ett Sverige såg ut från början av 30-talet till andra världskrigets utbrott.
- Hur skulle ni beskriva de miljöer vi möter? Vad är det för slags landskap?
- Hur lever människorna? Vilka sysslor har kvinnorna respektive männen?
- Filmen håller sig tätt intill den lilla gruppen människor i Meänmaa. Men vi anar också det Sverige som finns utanför. Vilka inslag påminner oss om att det finns ett annat Sverige utanför byn?
- Europa står på randen till ett nytt världskrig när filmen utspelar sig. Hur gestaltas det i filmen?

- Varför är det viktigt att berätta historier även om de mindre kända platserna och människorna i vårt land?
- Vad kan vi idag ta med oss från de historiska händelserna, stora som små?
- Rörelser handlar på ett högre plan om historieskrivning och vilka människor som tar plats i den. Vem skriver ett lands historia?

Fördjupning:

Om nationella minoriteter

<https://minoritet.se/tornedalingar>

<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/arbetsmetoder-och-perspektiv/nationella-minoriteter/tornedalingar-och-meankieli/>

<https://www.isof.se/download/18.284109c-5179f5d4da37281b8/1624045499961/Meankieli.pdf>

Filmer med liknande tema

Elina – som om jag inte fanns (Klaus Härö, 2003)

Drama om nioåriga Elina som gör uppror mot förtrycket av tornedalska skolbarn i 1950-talets Norrbotten.

Taikon (Gellert Tamas och Lawen Mohtadi, 2015)

Minoritet: romer.

Dokumentär om författaren och romska medborgarrättskämpen Katarina Taikon.

Sameblod (Amanda Kernell, 2017). Om Elle-Marja som går i nomadskola och bestämmer sig för att bryta med sitt samiska arv och bli svensk.